

Ксенія Руденко

Значення співпраці між музеями (на прикладі Альянсу природничих музеїв Канади)

У статті розглянуто актуальні питання співпраці між музеями природничого спрямування. Особлива увага приділена огляду Альянсу природничих музеїв Канади як прикладу взаємодії між музеями. З'ясовані основні напрямки роботи Альянсу та шляхи вирішення ключових проблем: відсутності комунікації, питань створення єдиних баз даних, створення умов співпраці між музеями, створення доступної для всієї мережі музеїв інфраструктури для наукових досліджень. Показана необхідність створення подібних організацій в Україні.

Ключові слова: музей, альянс, комунікація, співпраця, колекції.

The article considers the cooperation issues between museums. Special attention is paid to the review of the Alliance of Natural History Museums of Canada, as an example of cooperation. The main activities of the Alliance and ways to solve key problems (lack of communication on creating a single database, creating conditions of cooperation between museums, creation available to the entire network of museums infrastructure for research) was found. The necessity of creation of such organizations in Ukraine was shown.

Keywords: museum, Alliance, communication, cooperation, collections.

Аналізуючи проблеми українських музеїв, можна констатувати майже повну їх ізоляцію один від одного. Співпраця та спільні проекти трапляються дуже рідко. У країнах Європи, Азії та Америки ця проблема вирішена за допомогою створення союзів, альянсів та взаємопов'язаних мереж музеїв. Виняток не становить і Канада з її численними музейними комплексами, які часто розташовані в межах національних парків, цікавих природних об'єктів тощо.

Альянс природничих музеїв Канади (http://www.naturalhistorymuseums.ca/index_e.htm) був створений у 2002 році з ініціативи директорів і

старших кураторів основних музеїв Канади з метою створення мережі для обміну інформацією, роботи з колекціями, проведення наукових досліджень і освітніх заходів. Організація розділяє стурбованість з приводу зміни способу та шляхів сприйняття місця природничих музеїв у сучасному суспільстві. Альянс звертає увагу на зростання конкуренції щодо отримання державного і приватного фінансування, і водночас бажає зміцнювати співробітництво між установами.

Станом на 2013 р. в Альянс природничих музеїв Канади входять 13 музеїв (табл. 1), ще 4 є асоційованими членами (табл. 1).

Таблиця 1

Музеї – члени Альянсу (повноцінне членство)

Назва	Контактні дані	Коротка довідка
Загальне членство		
Канадський музей природи	Оттава www.nature.ca	Музей сприяє усвідомленню природної спадщини Канади через постійні і пересувні виставки, освітні програми для населення, активне дослідження і зберігання 10 млн зразків у колекціях з таких галузей науки, як зоологія, ботаніка, палеонтологія, геологія, мінералогія тощо. В даний час музей працює над підвищенням його національної ролі у розробці програм і заходів, присвячених екологічним змінам.

Назва	Контактні дані	Коротка довідка
Загальне членство		
Простір життя	Монреаль http://espacepourlavie.ca/	Чотири установи міста Монреаля пропонують різноманітні колекції. Ботанічний сад є одним з найбільших у світі, в той час як у колекціях комах налічується більше ніж 160 тисяч експонатів. «Біодім» є унікальною установою, що репрезентує чотири екосистеми під одним дахом. Планетарій надає надзвичайні можливості для дослідження Всесвіту.
Музей Нью-Брансвіку	Сент Джон, Нью-Брансвік www.nbm-mnb.ca	Музей був офіційно зареєстрований як «Провінційний музей» у 1929 р., а у 1930 р. отримав своє нинішнє ім'я. Хоча історія його починається ще у 1842 р. з роботи доктора Авраама Геснера. На більш ніж 60 тис. м ² виставкової площі, музей Нью-Брансвік збирає, зберігає, досліджує, а також представляє провінційне, національне, культурне і природне надбання. Поряд з чудовою колекцією з природничих наук, музей розширився і включає також одну з найбільших колекцій декоративно-прикладного мистецтва XIX століття.
Музей природничої історії Нової Шотландії	Галіфакс, Нова Шотландія http://museum.gov.ns.ca/nhm	У природничому музеї Нової Шотландії відвідувачі можуть побачити скелети та найбільш точні в світі моделі китів та сейвала в натуральну величину, ознайомитися з найдавнішими динозаврами в Північній Америці. Жива виставка в музеї змінюється залежно від сезону і демонструє як місцевих тварин, так і незвичних для Канади. Про них вам розкажуть місцеві натуралісти.
Культурний центр Принца Уельського	Єллоунайф www.pwnhc.ca	Центр є найбільшим музеєм Північно-Західних територій і місцем збереження колекцій та експонатів, які представляють історію людини та природи. Крім того, тут знаходиться і архів Північно-Західних територій. Центр здійснює управління інформаційно-просвітницькими програмами музеїв, культурною спадщиною всієї території країни.
Королівський музей Британської Колумбії	Вікторія, Британська Колумбія www.royalbcmuseum.bc.ca	Колекції присвячені збереженню людської і природної історії. Заснований у 1886 р., він пропонує три унікальні галереї і архівний центр. Колекції музею містять біля 7 млн об'єктів, в тому числі артефактів, зразків з природничої історії та архівних записів. Природничі колекції представлені у 750 тис. зразках з Канади. Діорами дозволяють відвідувачам пройти по лісах, побувати у льодовиковому періоді. Галереї для тимчасових експозицій презентують всесвітньо відомі виставки.
Королівський музей Онтаріо	Торонто, Онтаріо www.rom.on.ca	Заснований 16 квітня 1912 р., а відкритий 19 березня 1914 р., Музей підтримує тісні зв'язки з університетом Торонто. Королівський музей Онтаріо пропонує відвідувачу експозиції з мистецтва, археології та природничих наук з усього світу. Проводить наукові дослідження у партнерстві з провідними установами та урядами. Його фонди складають понад 6 млн зразків. Музей зберігає колекції динозаврів, мінералів та метеоритів, предмети мистецтва Близького Сходу та Африки, експонати, присвячені історії Європи й Канади тощо.
Королівський музей Саскачевану	Реджайна, Саскачеван www.royalsaskmuseum.ca	Був створений у 1906 р. як провінційний музей. Відвідання експозиції, а також ряду освітніх заходів Королівського музею дозволяє відвідувачам пройти через три мільярди років еволюції природи, простежити історію перших націй Саскачевану протягом останніх 10 000 років.

Назва	Контактні дані	Коротка довідка
Загальне членство		
Королівський музей Тиррелла	Альберта www.tyrrellmuseum.com	Музей знаходиться на території провінції Альберта у Парку Динозаврів, де відклади пізньої крейди надзвичайно багаті на палеонтологічні артефакти. Музей висвітлює давню історію та різноманіття життя на Землі від найменших організмів до найбільших динозаврів. З 1985 року музей отримав міжнародне визнання за свої палеонтологічні дослідження, колекції та експозиції. Відвідувачі мають доступ до зразків навчальної та наукової цінності. Зараз у музеї зберігається більше ніж 125 тис. викопних залишків хребетних, безхребетних, рослин та геологічних зразків.
Музей Манітоби (ММ)	Вінніпег, Манітоба www.manitobamuseum.mb.ca	Музей ділиться своїми знаннями про природну спадщину провінції через колекції, виставки, публікації, інформаційно-пропагандистські програми, шоу у планетарії. Вісім галерей репрезентують екологічні системи, питання історії та охорони навколишнього середовища провінції від її північного арктичного узбережжя до південних степових пасовищ. У музеї віртуально відтворено морський світ затоки Гудзон в ордовіку. Присутня колекція гігантських трилобітів. Топ-об'єктами музею є репліка корабля Nonsuch XVII ст. у повний розмір та відтворення вуличного життя Вінніпегу в 1920 р.
The Rooms Provincial Museum	Сент Джонс, Ньюфаундленд і Лабрадор www.therooms.ca	У музеї демонструється понад один мільйон експонатів з Ньюфаундленду і Лабрадору, які спеціалізовані з археології, етнографії, історії та природознавства. Поєднання провінційних архівів, художньої галереї і музею надає широкий спектр програм і послуг для відвідувачів.
Ванкуверський акваріум	Ванкувер www.vanaqua.org	Ванкуверський громадський акваріум був заснований у 1950 р. професорами океанографії Мюрреєм Ньюманом, Карлом Літцом та Уілбертом Клеменсом і відкритий 15 червня 1956 р. Ванкуверський акваріум є найбільшим у Канаді і займає площу 9000 м ² та об'ємом 9,5 млн л. Він є домом для більш ніж 70 000 тварин, включаючи дельфінів, морських котиків, левів та китів.
Yukon Beringia Interpretive Centre (YBC)	www.beringia.com	Центр створений, щоб розповісти історію регіону Берінгії, 3200 км суходолу, що простягається від р. Колима у Сибіру до р. Маккензі у Канаді. Ця територія у плейстоцені не була вкрита льодовиками, і грала велику роль у міграціях багатьох тварин, а також людини між Азією, Північною та Південною Америкою. Відвідувачів можуть ознайомити зі світом мамонтів, гігантських бобрів, мастодонтів, оленів, бізонів тощо, а також середовищем проживання перших у Північній Америці людей. Відвідувачі та дослідники можуть ознайомитися зі скам'янілостями, замороженими муміфікованими залишками й іншими палеонтологічними знахідками, відвідати лекції та приєднатися до польових походів на місця археологічних розкопок.

Асоційовані члени та інші учасники Альянсу

Назва	Контактні дані	Коротка довідка
Музей біорізноманіття Біті	Ванкувер, Британська Колумбія http://beatymuseum.ubc.ca	Розташований в університеті Британської Колумбії, музей містить більше 1900 м ² експозицій. Відвідувачі можуть брати участь у різних освітніх програмах, які присвячені біорізноманіттю. Топ-об'єктом є скелет великого синього кита. Музей також пропонує проведення навчальних лабораторних робіт і спостереження за реальними науковими дослідженнями. Кістяком колекцій музею є перші надходження від приватних колекціонерів у 1910-х роках. Надалі колекції поповнювалися і зараз у музеї зберігається більше ніж 20 тис. скам'янілостей, понад 800 тис. екземплярів риб, 600 тис. зразків зі світу комах, велика колекція гербаріїв (більше 650 тис.) та представників тваринного світу, як хребетних (>40 тис.) так і безхребетних.
Музей Редпаса	Західний Монреаль, Квебек www.mcgill.ca/redpath	Розташований на території Університету Макгілла, музей спрямований на збереження і сприяє вивченню природного світу. Будівля музею була зведена у 1882 р. як дарунок цукрового магната Петера Редпаса. Першою базою музею були колекції сера Вільяма Доусона, присвячені геології, палеонтології, зоології, мінералогії та етнографії. Музей має кілька науково-дослідних лабораторій.
Зоопарк Торонто	Торонто, Онтаріо www.torontozoo.com	Був заснований промисловцем Г'ю Кротсерс, який був також головою Зоологічного товариства з 1966 р. Для відвідувачів уперше був відкритий 15 серпня 1974 р. Зоопарк є одним з найбільших у світі, відкритий цілий рік і є домом для 5000 тварин на території 287 га. Зоопарк бере участь у багатьох програмах по збереженню природи, освітній та науково-дослідній діяльності на міжнародному рівні.
Королівський музей Альберти	Едмонтон, Альберта www.royalalbertamuseum.ca	Музей вперше був відкритий для відвідування у грудні 1967 р. В галереях і виставках музею відвідувачі можуть ознайомитися з історією природи і людини краю. На величезній площі музею можна здійснити віртуальну подорож у гори, прерії, ліси і парки, дізнатися багато цікавого за різними напрямками: від рослин і тварин до дорогоцінних каменів і мінералів. Музей також проводить дослідження та зберігає колекції з археології, етнографії, політичної та військової історії, історії західної Канади та видавничої справи. Загальна кількість зразків у фондах складає більше 10 млн екземплярів.

Остаточо заснований у 2003 році, Альянс має на меті підвищення значимості природничих музеїв та їх роль у єдності людини з природою. Загалом у музеях об'єднання знаходиться близько 31,6% всіх канадських колекцій природної історії. Мережа займається визначенням і надає відповіді з усіх питань біорізноманіття в Канаді, забезпечує висвітлення історичної перспективи на розвиток середовища та життя з самого його виникнення на планеті.

Для збагачення колекцій музеїв Альянсу був розроблений план розвитку фондів. Цим планом передбачено планування, розгляд, узгодження та обробка ресурсів, необхідних для формування цікавих і пізнавальних колекцій. Однією з найваж-

ливіших особливостей цього плану є розвиток знань шляхом загальної координації досліджень. Дослідницька і колекційна діяльність взаємно посилюється, коли відповідний персонал залучений до активного планування і прогнозування зростання колекцій, що діє як каталізатор та відображає збільшення науково-дослідної діяльності.

Музеї намагаються також збагатити свої колекції за рахунок придбання, подарунків, надходження з різних джерел або ж за рахунок музейного обміну зразками. Не менш важливе місце посідає залучення довгострокових кредитів для купівлі експонатів. Альянс підтримує проведення спільних виставок із залученням найпрезентатив-

ніших зразків зі сховищ музеїв-членів. Як наслідок цього, створюються інформативні тематичні виставки, ілюстровані найкращими експонатами. Спільне використання ресурсів загальної мережі призводить до підвищення рівня усіх музеїв Альянсу.

Альянс сприяє збору колекцій, що найкраще ілюструють різноманіття живої і неживої природи, при цьому запобігає дублюванню в поповненні колекцій музеїв мережі. Було акцентовано увагу на різноманітті живої і неживої природи Канади в національному та міжнародному контексті. Альянс прагне створити повну і всебічну картину біоти в Канаді, в минулому і сьогодні. Колекції світової біоти використовуються для порівняльних досліджень. Повна інформація про геологію та біоту Канади документується і зберігається як національне надбання.

Альянс підтримує створення спеціалізованих колекцій та інфраструктур в інтересах громадськості, а також надає взаємну підтримку. Так, кожен учасник об'єднання вибирає вид діяльності, який буде визначений як основний. Може створювати власні лабораторії, наукові центри. При необхідності члени Альянсу мають загальний доступ до цієї спеціалізованої інфраструктури, що запобігає дублюванню капітальних витрат. І як результат – ресурси використовуються ефективно.

Організація бере участь у спільних ініціативах з іншими членами спільноти, академічними установами та партнерами для документації та консервації музейних колекцій. Так, Альянс затверджує

спільні пропозиції до фінансування установ зі збереження ресурсів за необхідності. При цьому проекти виконуються вчасно, ефективно і досвід цінується в цих співробітництвах.

Проведений аналіз розкриває значимість широкої комунікації та об'єднання природознавчих музеїв у розвитку культури і патріотизму в Канаді. Створення Альянсу природничих музеїв у Канаді вирішило ряд актуальних проблем: налагодження комунікації, створення єдиних загальних баз даних колекцій, створення умов співпраці між музеями у рамках проведення спільних пересувних виставок, створення доступної для всієї мережі музеїв простору для проведення наукових досліджень тощо.

Ці проблеми є актуальними для України. Нині в Україні існує близько 500 університетських музеїв різного спрямування. У Криму на 2013 р. нараховувалось 400 музеїв різного підпорядкування. По всій країні широко розвинуті обласні краєзнавчі музеї, районні музеї історії краю, шкільні музеї природи, історії та етнографії, у фондах яких зберігаються артефакти і предмети національної гордості. Проте нестача фінансування, відсутність музейних комунікаційних зв'язків та загальної бази даних (з можливим зовнішнім доступом), гальмує проведення спільних виставок та інших культурних заходів і не сприяє залученню широкого кола відвідувачів до музейного простору. Створення ефективного товариства природничих музеїв України може стати важливим кроком для їх подальшого розвитку у майбутньому.